

Державний вищий навчальний заклад
«Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»

Факультет філології

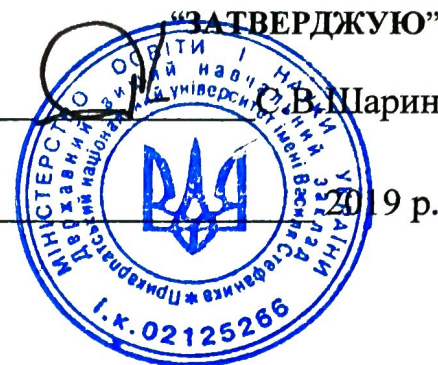
Кафедра української мови

Проректор

С.В. Шарин

“ ”

2019 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Вступ до мовознавства

Освітня програма

Українська мова і література

Перший (бакалаврський) рівень

Спеціальність **014 Середня освіта 014.01 Українська мова і література**

Галузь знань **01 Освіта**

Івано-Франківськ – 2019 рік

Робоча програма «Вступ до мовознавства» для студентів спеціальності «014 Середня освіта 014.01 Українська мова і література».
„27” серпня 2019 р. – __ с.

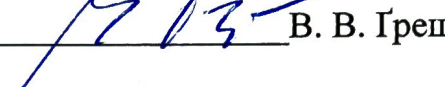
Розробники:

Грещук В.В. – доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри української мови;

Пена Л.І. – кандидат філологічних наук, доцент кафедри української мови.

Програма затверджена на засіданні кафедри української мови.

Протокол № 1 від 27 серпня 2019 р.

Завідувач кафедри української мови, професор В. В. Грещук
27 серпня 2019 р.

Схвалено методичною радою Факультету філології.

Протокол № 1 від 30 серпня 2019 р.

Голова, доцент

30 серпня 2019 р.

А. М. Мартинець

© Грещук В.В., Пена Л.І., 2019 рік
© ДВНЗ «Прикарпатський
національний університет імені
Василя Стефаника», 2019 рік

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 6	Галузь знань 01 Освіта	Нормативна	
Модулів – 2	Спеціальність 014 Середня освіта 014.01 Українська мова і література	Рік підготовки:	
Змістових модулів – 4		1-й	1-й
		Семестр	
Загальна кількість годин - 180		1-й	1-й
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 4 самостійної роботи студента – 8	Освітньо-кваліфікаційний рівень: бакалавр	24 год.	12 год.
		Практичні, семінарські	
		36 год.	6 год.
		Лабораторні	
		Навчальним планом не передбачено	
		Самостійна робота	
		120 год.	162 год.
Вид контролю: екзамен			

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить:

для денної форми навчання – 34% : 66 %;

для заочної форми навчання – 10% : 90%.

2. Мета й завдання навчальної дисципліни

Метою викладання дисципліни «Вступ до мовознавства» є ознайомлення студентів із основними поняттями й системою термінів лінгвістики, введення їх у проблематику науки про мову, підготовка першокурсників до систематичного поглибленого вивчення предметів мовознавчого циклу.

Завдання вивчення дисципліни:

- з'ясувати поняття мови, її функцій, природи, структури, внутрішніх законів функціонування і розвитку;
- висвітлити питання діалектичної єдності мови й мислення, мови та мовлення;
- ознайомити студентів із основними поняттями й термінологічною системою сучасного мовознавства;
- формувати навички оперування фаховою термінологією.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен здобути такі

компетенції:

- знання основних понять і термінів мовознавства;
- розуміння мови як системи, її функцій, складових частин та структури;
- усвідомлювати закономірності функціонування мови в суспільстві та її розвиток;
- знати класифікацію звуків мови, визначення закономірностей їх поєднання, фонетичні процеси, природу і структуру складу;
- знання передумов виникнення, етапів становлення, форм розвитку та видів письма;
- знати принципи орфографії та укладання алфавітів;
- розуміння типів відношень слів у лексичній системі мови;
- розуміння сутності фразеологізмів та їхніх ознак;
- знання типів словників та їхніх порівняльних характеристик;
- розуміння наукових критеріїв класифікації мов та основних закономірностей їх історичного розвитку;
- розуміння граматичного значення, категорії, граматичної форми слова, способів вираження граматичних значень у різних мовах;
- знання ознак та структури найменшої комунікативної одиниці – речення;

компетентності:

- визначати місце мовознавства в системі наук; чітко окреслювати різні мовознавчі поняття;

- практично визначати одиниці різних мовних рівнів; робити їх аналіз;
- класифікувати звуки мови, визначати закономірності їх поєднання, усвідомлювати фонетичні процеси, природу і структуру складу, а також наголосу та інтонації;
- пояснювати певні правописні явища, керуючись принципами орфографії;
- визначати типи відношень між словами в лексичній системі мови;
- визначати типи словників та їхні порівняльні характеристики;
- окреслювати наукові критерії класифікації мов світу;
- визначати граматичні значення, категорії, граматичну форму слів, способи вираження граматичних значень;
- формулювати ознаки та визначати структуру найменшої комунікативної одиниці – речення; визначати його типи;
- застосовувати різні класифікації мов світу для визначення мовних сімей і груп;
- користуватися здобутими знаннями, вивчаючи дисципліни мовознавчого циклу;
- знати і розуміти систему мови, вміти застосовувати набуті знання у професійній діяльності;
- мати навички пошуку, обробки та аналізу інформації з різних джерел, кваліфіковано презентувати результати професійної діяльності із застосуванням сучасних інформаційних технологій;
- аналізувати мовні одиниці, визначати їхню взаємодію та характеризувати мовні явища і процеси, що їх зумовлюють;
- вільно оперувати лінгвістичною термінологією для розв'язання професійних завдань;
- оцінювати розвиток мовознавчої думки від давнини до сучасності, знати відомі праці українських і зарубіжних лінгвістів.

3. Програма навчальної дисципліни

Модуль 1

Змістовий модуль 1. Загальні питання мовознавства

Тема 1. Мовознавство як наука. «Вступ до мовознавства» як навчальна дисципліна

Зміст і основні завдання курсу. Предмет та основні розділи мовознавства. Зв'язок мовознавства з іншими науковими дисциплінами (літературою, етнографією, історією, психологією, географією, фізіологією, фізикою та ін.). Методи проведення лінгвістичних досліджень. Значення навчальної дисципліни у філологічній підготовці майбутнього вчителя-словесника загальноосвітньої школи.

Тема 2. Мова, її природа та суспільні функції

Суспільний характер мови, її функції. Мова і мислення, основні одиниці мови і мислення; вербальне й невербальне мислення. Мова і мовлення. Фердинанд де Соссюр про мову і мовлення. Знаковий характер мови. Основні властивості (ознаки) знака: умовність і довільність. Мова як універсальна знакова система. Семіотика як розділ науки, що вивчає знаки і знакові системи. Сутність мови та її функції як предмет розгляду на факультативних заняттях та в гуртковій діяльності в загальноосвітній школі.

Тема 3. Система і структура мови

Поняття системи та структури мови. Різні погляди мовознавців на ці поняття. Ознаки системи. Основні одиниці мови та їхні функції. Мовні рівні (яруси): нижчий (звуковий) та вищі (морфологічний, лексико-семантичний, синтаксичний); основні (фонетичний, морфологічний, лексико-семантичний, синтаксичний) і проміжні (морфонологічний, словотвірний, фразеологічний). Розділи мовознавства. Поняття синхронії та діахронії.

Змістовий модуль 2. Фонетика і графіка

Тема 4. Фонетика як наука про звуки мови

Фізичний аспект у вивченні звуків. Акустичні властивості звуків: висота, сила, довгота, тембр. Анатомо-фізіологічний аспект вивчення звуків. Будова мовного апарата, активні і пасивні органи мовлення. Три фази в артикуляції звука: приступ (екскурсія), витримка (кульмінація), відступ (рекурсія). Принципи класифікації звуків мови. Система голосних (вокалізм). Система приголосних (консонантизм). Фонетичний аналіз слова. Історичні та живі звукові зміни. Спонтанні звукові зміни. Фонетичні закони. Лінгводидактичні основи вивчення фонетики в загальноосвітній школі.

Тема 5. Фонетичне членування мовленнєвого потоку

Комбінаторні (асиміляція, дисиміляція, акомодация, епентеза, дієреза, метатеза, гаплогія) та позиційні (протеза, редукція, оглушення приголосних) звукові зміни. Сегментні й суперсегментні одиниці мови. Склад. Теорії складу (експіраторна, теорія м'язевої напруги, сонорна). Типи складів: за характером початкового звука (прикриті, неприкриті), за характером кінцевого звука (відкриті, закриті). Такт, енклітики і проклітики. Фонетична транскрипція. Фраза. Наголос і його типи. Поняття про орфоепію. Інтонація та її елементи.

Тема 6. Лінгвістичний аспект вивчення звуків. Поняття про фонему

Суть лінгвістичного аспекту у вивченні звуків. Фонологія як галузь знань про фонему. Поняття фонем. Функції фонем. Диференційні та інтегральні ознаки фонем. Варіанти та варіації фонем. Фонологічні опозиції. Фонологічна система мови. Фонематична транскрипція.

Тема 7. Походження та розвиток письма

Звукова мова і письмо. Значення письма в історії суспільства. Основні етапи розвитку письма: предметне, піктографічне, ідеографічне, складове і звукове. Графіка

й алфавіти. Основні сім'ї алфавітів. Виникнення й розвиток основних алфавітів. Звук і буква. Орфографія та її принципи (фонетичний, морфологічний, історико-традиційний, диференційний). Поняття про транслітерацію. Використання набутих знань у практиці навчання української мови в загальноосвітній школі.

Змістовий модуль 3. Лексикологія

Тема 8. Слово як основна номінативна одиниця мови

Лексикологія. Розділи лексикології. Слово як основна одиниця лексичної системи. Проблема визначення слова. Ознаки слова. Поняття про лексему. Лексичне значення слова. Типи лексичних значень слів в українській мові. Багатозначність слів. Омонімія. Типи омонімів: гомогенні, гетерогенні; повні, неповні. Омофони, омоформи, омографи. Пароніми. Проблеми фразеології. Фразеологічні одиниці мови. Поняття стійкості та ідіоматичності. Класифікація фразеологізмів. Джерела фразеології. Слово як предмет вивчення на уроках української мови в загальноосвітній школі.

Тема 9. Історичні зміни словникового складу мови

Поняття лексико-семантичної системи мови. Лексико-семантичні групи; відношення між словами в них. Синоніми, їх типи. Антоніми, їх типи. Явище енантіосемії. Активна і пасивна лексика. Архаїзми й історизми. Неологізми, їх типи. Оказіоналізми. Основні шляхи збагачення словникового складу мови. Інтернаціоналізми.

Тема 10. Лексикографія

Лексикографія як наука про теорію і практику укладання словників. Принципи укладання слів у різних типах словників. Енциклопедичні й лінгвістичні словники. Типи лінгвістичних словників. Структура словникових статей у різних типах словників. Робота з різними типами словників на уроках української мови в загальноосвітній школі.

Змістовий модуль 4. Граматика

Тема 11. Дериватологія

Словотвір як учення про способи і засоби творення слів. Зв'язок словотвору з лексикологією та граматиною. Основні поняття дериватології: словотвірне значення, твірна основа, словотворчий засіб, словотвірний тип і розряд, словотвірна категорія, словотвірне гніздо. Основні способи словотворення: морфологічні (афіксація, основоскладання, словоскладання, аббревіація), морфолого-синтаксичний, лексико-синтаксичний, лексико-семантичний. Словотвір у шкільному курсі української мови.

Тема 12. Поняття про морфему

Предмет граматики. Розділи граматики. Морфема як найменша значеннєва одиниця мови. Типи значень морфем: речове, реляційне, дериваційне. Корені й афікси. Типи афіксів: префікс, суфікс, інфікс, інтерфікс, постфікс, конфікс (циркумфікс), трансфікс, уніфікс. Морфемна будова слова. Історичні зміни морфемної будови слова: опрощення, ускладнення, перерозклад, декореляція. Вивчення морфемної будови слова в загальноосвітній школі.

Тема 13. Граматичне значення, граматична категорія, граматична форма

Грамматичне значення, його типи. Засоби вираження граматичних значень: синтетичні (афіксація, внутрішня флексія, наголос, суплетивізм, редуплікація, словоскладення) й аналітичні (службові слова, інтонація, порядок слів). Поняття про граматичну категорію. Грамматична форма слова як єдність граматичного значення та засобу його вираження. Синтетичні й аналітичні форми слів. Лінгводидактичні основи вивчення граматики в загальноосвітній школі.

Тема 14. Частини мови як лексико-граматичні класи слів

З історії вивчення частин мови. Критерії виділення частин мови. Характеристика основних частин мови. Явища перехідності в системі частин мови: субстантивізація, ад'єктивізація, нумералізація, прономіналізація, вербалізація, адвербіалізація, партикуляція, інтер'єктивізація, препозиціоналізація, кон'юнкціоналізація. Частини мови в різних мовах. Частини мови у шкільному курсі української мови.

Тема 15. Поняття про словосполучення та речення

Поняття словосполучення. Типи словосполучень за будовою, за способом вираження головного слова. Типи синтаксичних зв'язків у словосполученні (узгодження, керування, прилягання, замикання, тяжіння, ізафет, інкорпорація, координація). Речення як основна комунікативна одиниця мови. Типи речень. Актуальне членування речення. Спільне й відмінне у трактуванні словосполучення у вищій та загальноосвітній школах.

Тема 16. Походження і розвиток мови. Різноманітність мов світу. Класифікації мов

Теорії походження мови. Моногенез і полігенез. Закономірності розвитку мов. Диференціація та інтеграція. Білінгвізм і диглосія. Явища субстрату і суперстрату. Піджини і креольські мови. Мови міжнародного спілкування. Штучні міжнародні мови. Генеалогічна класифікація мов світу. Основні мовні сім'ї. Суть типологічної класифікації. Проблеми походження, розвитку і класифікації мов на уроках української мови, факультативних заняттях та в гуртковій роботі в загальноосвітній школі.

Модуль 2

Підсумковий контроль, екзамен

Модульний контроль передбачає написання контрольної роботи, складання колоквиуму (знання фахової термінології), складання іспиту.

Екзаменаційний білет складається із двох теоретичних питань і двох практичних завдань.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Модуль 1												
Змістовий модуль 1. Мовознавство як наука. Сутність мови												
Тема 1. Мовознавство як навчальна дисципліна	6	2				4	6					6
Тема 2. Мова, її сутність та суспільні функції.	6		2			4	12	2	2			8
Тема 3. Система і структура мови.	8	2	2			4	4					6
Разом за змістовим модулем 1	20	4	4			12	22	2	2			18
Змістовий модуль 2. Фонетика і графіка												
Тема 4. Фонетика як наука про звуки мови.	10	2	2			6	10	2				8
Тема 5. Фонетичне членування мовленнєвого потоку.	12	2	2			8	14	2	2			10
Тема 6. Лінгвістичний аспект вивчення звуків. Поняття про фонему.	10	2	2			6	6					6
Тема 7. Основні етапи розвитку письма.	8		2			6	8					8
Разом за змістовим модулем 2	40	6	8			26	38	4	2			32

Тема 8. Лексикологія. Слово як номінативна одиниця мови.	10	2	2			6	14	2				12
Тема 9. Історичні зміни словникового складу мови.	12	2	2			8	12					12
Тема 10. Лексикографія.	10		2			8	10					10
Разом за змістовим модулем 3	32	4	6			22	36	2				34
Тема 11. Поняття про морфему.	10		2			8	12	2				10
Тема 12. Дериватологія.	10	2	2			6	10					10
Тема 13. Граматика як розділ мовознавчої науки.	10	2	2			6	12	2				10
Тема 14. Частини мови і принципи їх класифікації.	12	2	2			8	12					12
Тема 15. Словосполучення та речення.	12	2	2			8	10					10
Тема 16. Походження і розвиток мови. Класифікація мов світу.	12	2	2			8	14	2				12
Контрольна робота.	2		2									
Термінологічний мінімум.	12		2			10	14					14
Разом за змістовим модулем 4	80	10	16			54	84	6				78
Усього годин	180	24	36			120	180	1 2	6			16 2
Модуль 2. Підсумковий контроль, екзамен												

5. Теми семінарських занять
Навчальним планом не передбачено

6. Теми практичних занять (денна форма навчання)

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Природа, сутність і функції мови.	2
2	Система і структура мови.	2
3.	Фізичний та анатомо-фізіологічний аспекти вивчення звуків.	2
4.	Взаємодія звуків. Фонетичне членування мовленнєвого потоку.	2
5.	Поняття про фонему.	2
6.	Основні етапи розвитку письма.	2
7.	Лексикологія. Слово як номінативна одиниця мови.	2
8.	Історичні зміни словникового складу мови.	2
9.	Фразеологія.	2
10.	Лексикографія.	2
11.	Дериватологія.	2
12.	Поняття про морфему.	2
13.	Граматичне значення, граматична категорія, граматична форма.	2
14.	Частини мови як лексико-граматичні розряди (класи) слів.	2
15.	Речення і словосполучення.	2
16.	Контрольна робота.	2
17.	Походження мови. Різноманітність мов світу і проблема їх класифікації.	2
18.	Колоквіум (термінологічний мінімум).	2

7. Теми практичних занять (заочна форма)

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Природа, сутність і функції мови. Система і структура мови.	2
2.	Фізичний та анатомо-фізіологічний аспекти вивчення звуків. Фонетичне членування потоку мовлення.	2
3.	Походження мови. Класифікація мов світу.	2

7. Теми лабораторних занять
Навчальним планом не передбачено.

8. Самостійна робота (денна форма навчання)

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	«Вступ до мовознавства» як навчальна дисципліна. Конкретне, загальне, прикладне мовознавство. Методи дослідження: описовий, порівняльно-історичний, зіставний, структурний, дистрибутивний аналіз, аналіз за безпосередніми складниками, трансформаційний, компонентний аналіз. Індукція, дедукція.	4
2.	Мова і суспільство. Соціолінгвістика. Історична мінливість мови. Синхронія і діахронія.	6
3.	Мова і свідомість. Психолінгвістика як розділ мовознавчої науки.	6
4.	Фонетична і фонематична транскрипції. Запис слів і текстів фонетичною і фонематичною транскрипціями.	6
5.	Письмо. Значення письма в історії суспільства. Передумови виникнення письма. Етапи і форми розвитку графічного письма. Графіка. Орфографія. Принципи орфографії.	4
6.	Фразеологія. Поняття фразеології. Ознаки фразеологізму. Основні класифікації фразеологізмів. Джерела виникнення фразеологізмів.	4
7.	Лексикологія. Синонімія. Антонімія. Приклади з художньої літератури. Багатозначність та омонімія слів, труднощі їх розмежування.	6
8.	Лексикографія. Поняття лексикографії. Типи словників. Зміст і структура словникових статей. Ознайомлення зі словниковими статтями в різних типах словників.	6
9.	Становлення лексикографії в Україні.	4
10.	Словотвір як учення про способи і засоби творення слів. Зв'язок словотвору з лексикологією і граматиною. Основні поняття дериватології. Основні способи словотворення.	6
11.	З історії питання про частини мови. Частини мови в різних мовах.	4
12.	Перехідність у системі частин мови: явища субстантивзації, ад'єктивності, нумералізації, прономіналізації, вербалізації, адвербіалізації, партикуляції, інтер'єктивності, препозиціоналізації, кон'юнкціоналізації. Ілюстрації з художньої літератури чи публіцистики.	6
13.	Актуальне членування речення. Тема і рема.	4
14.	Типологічна класифікація мов світу. Ізолюючі, аглютинативні, полісинтетичні, флективні мови, їхня загальна характеристика.	4

15.	Поняття про фонологічну та синтаксичну типологію мов. Типологія та мовні універсалії.	4
16.	Проблема походження української мови.	4
17.	Опрацювання статті: Царук О.В. Кілька концептуальних зауважень до проблеми українського глотогенезу: (Проблеми походження мови). <i>Мовознавство</i> . 1998. № 4-5. С. 43-48.	4
18.	Штучні мови та їх основні ознаки.	4
19.	Норми літературної вимови голосних і приголосних звуків.	4
20.	Загальне поняття про морфонологію.	2
21.	Українські мовознавці про фонему.	4
22.	Основні алфавіти світу.	2
23.	Становлення орфографії української мови.	2
24.	Етимологія як розділ лексикології.	4
25.	Опрацювання праці І.Огієнка «Наука про рідномовні обов'язки»	4
26.	Огляд української мовознавчої періодики («Мовознавство», «Українська мова»).	6
27.	Опрацювання додаткової літератури (на вибір).	6
	Разом	120

8. Самостійна робота (заочна форма навчання)

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	«Вступ до мовознавства» як навчальна дисципліна. Конкретне, загальне, прикладне мовознавство. Методи дослідження: описовий, порівняльно-історичний, зіставний, структурний, дистрибутивний аналіз, аналіз за безпосередніми складниками, трансформаційний, компонентний аналіз. Індукція, дедукція.	4
2.	Мова і суспільство. Соціолінгвістика. Історична мінливість мови. Синхронія і діахронія.	6
3.	Мова і свідомість. Психолінгвістика як розділ мовознавчої науки.	6
4.	Фонетична і фонематична транскрипції. Запис слів і текстів фонетичною і фонематичною транскрипціями.	6
5.	Письмо. Значення письма в історії суспільства. Передумови виникнення письма. Етапи і форми розвитку графічного письма. Графіка. Орфографія. Принципи орфографії.	6
6.	Типи письма в сучасному світі.	4
7.	Транскрипція і транслітерація.	4

8.	Фразеологія. Поняття фразеології. Ознаки фразеологізму. Основні класифікації фразеологізмів. Джерела виникнення фразеологізмів.	6
9.	Лексикологія. Синонімія. Антонімія. Приклади з художньої літератури. Багатозначність та омонімія слів, труднощі їх розмежування.	8
10.	Лексикографія. Поняття лексикографії. Типи словників. Зміст і структура словникових статей. Ознайомлення зі словниковими статтями в різних типах словників.	6
11.	Становлення лексикографії в Україні.	4
12.	Словотвір як учення про способи і засоби творення слів. Зв'язок словотвору з лексикологією і граматиною. Основні поняття дериватології. Основні способи словотворення.	6
13.	З історії питання про частини мови. Частини мови в різних мовах.	4
14.	Перехідність у системі частин мови: явища субстантивзації, ад'єктивності, нумералізації, прономіналізації, вербалізації, адвербіалізації, партикуляції, інтер'єктивності, препозиціоналізації, кон'юнкціоналізації. Ілюстрації з художньої літератури чи публіцистики.	6
15.	Актуальне членування речення. Тема і рема.	4
16.	Типологічна класифікація мов світу. Ізолюючі, аглютинативні, полісинтетичні, флективні мови, їх загальна характеристика.	6
17.	Поняття про фонологічну та синтаксичну типологію мов. Типологія та мовні універсалиї.	4
18.	Проблема походження української мови.	4
19.	Опрацювання статті: Царук О.В. Кілька концептуальних зауважень до проблеми українського глотогенезу: (Проблеми походження мови) / Царук О.В. // Мовознавство. – 1998. – № 4-5. – С. 43-48.	4
20.	Штучні мови та їх основні ознаки.	4
21.	Норми літературної вимови голосних і приголосних звуків.	4
22.	Загальне поняття про морфонологію.	4
23.	Українські мовознавці про фонему.	6
24.	Основні алфавіти світу.	4
25.	Становлення орфографії української мови.	6
26.	Етимологія як розділ лексикології. Наукова і «народна» етимологія.	6
27.	Укладання короткого словника діалектної лексики своєї місцевості.	8
28.	Опрацювання додаткової літератури (на вибір).	8

29.	Опрацювання праці І.Огієнка «Наука про рідномовні обов'язки».	4
30.	Огляд української мовознавчої періодики («Мовознавство», «Українська мова»).	10
	Разом	162

9. Індивідуальні завдання

10. Методи навчання

Під час викладання курсу використовуються такі методи навчання:

пояснювально-ілюстративний – знання не просто повідомляють, а пояснюють, обґрунтовують, коментують. Робиться все, щоб було менше механічного запам'ятовування, а більше розуміння сутності. Метод навчання пов'язаний із використанням засобів наочності та репродуктивним характером засвоєння знань. Тому чільне місце тут посідають самостійні роботи, вправи (виконання вправ, пояснення нового матеріалу за таблицями, зокрема тем «Фонетика», «Лексикологія», «Граматики»);

проблемний – така організація навчання, основа якої полягає в утворенні в навчальному процесі пошукових ситуацій. Проблемний метод навчання розвиває активність, самостійність, творчі здібності (виявляється в самостійному доборі прикладів для ілюстрації певних тем);

проблемний виклад матеріалу – полягає в розкритті викладачем шляху дослідження проблеми, показуючи її вирішення від початку до кінця, викладач демонструє еталон проблемного мислення. Метод використовується тоді, коли студенти ще не можуть самостійно розв'язувати проблемні завдання (на лекціях викладач детально пояснює контрверсійність поглядів, наприклад, на походження мови, виділення частин мови, поняття про словосполучення тощо);

пошуковий метод – викладач створює проблемну ситуацію, формулює проблему, а студенти самостійно її вирішують (реалізується у процесі самостійного виконання вправ);

дослідницький – студенти самі за умов проблемної ситуації формулюють проблему і самостійно її вирішують.

11. Методи контролю

Методи усного контролю – це бесіда, розповідь студента, роз'яснення. Основою усного контролю слугує монологічна відповідь студента (у підсумковому контролі це більш повний, системний виклад) або запитально-відповідна форма –

бесіда, у якій викладач ставить запитання і чекає відповіді. Усний контроль, як поточний, проводиться на кожному занятті в індивідуальній, фронтальній або комбінованій формі.

Письмовий контроль (контрольна робота, реферат) забезпечує глибоку і всебічну перевірку засвоєння навчального матеріалу, оскільки вимагає комплексу знань і вмінь студента. У письмовій роботі студентові необхідно показати і теоретичні знання, і вміння застосовувати їх для розв'язання конкретних задач, проблем, крім того, виявляється ступінь оволодіння письмовою мовою, уміння логічно, адекватно проблемі скласти свій текст, давати оцінку твору, проблемі.

Дидактичний тест (тест досягнень) – це набір стандартизованих завдань із визначеного матеріалу, який встановлює ступінь засвоєння його студентами.

Контроль набутих знань і вмінь із навчальної дисципліни «Вступ до мовознавства» здійснюється двома етапами:

– на практичних заняттях та під час перевірки виконаної студентом самостійної роботи й індивідуальних завдань шляхом усного чи письмового опитування студента, а також у формі тестових самостійних робіт, розроблених до кожної теми;

– під час екзамену.

Зразок екзаменаційного білета

Державний вищий навчальний заклад
«Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»

Освітньо-кваліфікаційний рівень **бакалавр**
Спеціальність «Українська мова і література»
Семестр I
Навчальна дисципліна **Вступ до мовознавства**

ЕКЗАМЕНАЦІЙНИЙ БІЛЕТ № 1

1. Суспільний характер мови.
2. Фонологічні опозиції.
3. Практичне завдання.

Затверджено на засіданні кафедри української мови.
Протокол № 1 від «27» серпня 2019 р.

Екзаменатор _____ проф. Ґрещук В.В.
Завідувач кафедри _____ проф. Ґрещук В.В.

Зразок практичного завдання

1. Визначити принципи орфографії:

зима, весна, щастя, сміється, ялинка, (на)зустріч, келех, (Л)любов, левада, парта.

2. Виписати з тексту всі можливі прості словосполучення й охарактеризувати їх (за способом вираження головного слова, тип підрядного зв'язку):

Я на гору круту крем'яную

Буду камінь важкий підіймать

І, несучи вагу ту тяжкую,

Буду пісню веселу співать (Леся Українка).

12. Розподіл балів, які отримують студенти

Поточне тестування та самостійна робота																Екзамен	Сума
Змістовий модуль 1		Змістовий модуль 2					Змістовий модуль 3					Змістовий модуль 4				50	100
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	T11	T12	T13	T14	T15	T16		
п/о	п/о	п/о	п/о	п/о	п/о	п/о	п/о	п/о	п/о	п/о	п/о	п/о	п/о	п/о	п/о		

п/о поточне оцінювання (30 б.) – коефіцієнт 6
 контрольна робота – 15 б.
 колоквиум – 5 б.
 екзамен – 50 б.
 T1, T2 ... T16 – теми змістових модулів.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
80 – 89	B	добре	
70 – 79	C		
60 – 69	D	задовільно	
50 – 59	E		
26 – 49	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-25	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

13. Методичне забезпечення

Конспекти лекцій.

Плани практичних занять.

Варіанти контрольних робіт.

Програмові вимоги до курсу.

Варіанти завдань для самостійної роботи студентів.

Електронна хрестоматія.

Пена Л.І. Вступ до мовознавства: Практикум. Івано-Франківськ: Фоліант, 2017. 150 с.

Дрогомирецький П.П., Пена Л.І. Вступ до мовознавства: навчально-методичний посібник. Івано-Франківськ : Фоліант, 2015. 102 с.

Пена Л.І. Вступ до мовознавства: Збірник тестів. Івано-Франківськ: Видавець Третяк І.Я., 2009. 80 с.

Пена Л.І. Вступ до мовознавства: Збірник вправ і завдань. Івано-Франківськ: Видавець Третяк І.Я. 72 с.

14. Рекомендована література

Базова

1. Бевзенко С.П. Вступ до мовознавства: Короткий нарис: навчальний посібник. К.: Вища школа, 2006. 144 с.

2. Ганич Д.І., Олійник І.С. Словник лінгвістичних термінів. К.: Вища школа, 1985. 360 с.

3. Дорошенко С.І., Дудик П.С. Вступ до мовознавства: навчальний посібник. К.: Вища школа, 1974. 305 с.

4. Карпенко Ю.О. Вступ до мовознавства: підручник. К.: Видавничий центр «Академія», 2006. 336 с.

5. Кочерган М.П. Вступ до мовознавства: підручник. К.: Видавничий центр «Академія», 2004. 368 с.

6. Українська мова: Енциклопедія / редкол.: Русанівський В.М., Тараненко О.О. (співголови), М.П.Зяблюк (та ін.). К.: Українська енциклопедія, 2007. 824 с.

7. Ющук І.П. Лекції зі вступу до мовознавства: навчальний посібник. К.: Вид-во Міжнародного ін-ту лінгвістики і права, 1995. 303 с.

Допоміжна

1. Ахманова О.С. Словарь лингвистических терминов. Изд. 4-е, стереотипное. М.: КомКнига, 2007. 576 с.

2. Білецький А.О. Про мову і мовознавство: навчальний посібник. К.: АртЕк, 1996. 114 с.

3. Булаховський К.А. Цікаве мовознавство. 2-ге вид., переробл. і розшир. Львів: Априорі, 2019. 200 с.

4. Вихованець І.Р. Таїна слова. К.: Рад. школа, 1990. 284 с.

5. Головин Б.Н. Введение в языкознание: учебное пособие для ун-тов и ин-тов. 2-е изд., испр. М.: Высшая школа, 1973.
6. Голянич М.І. Словник лінгвістичних термінів: лексикологія, фразеологія, лексикографія / Голянич М.І., Стефурак Р.І., Бабій І.О.; за редакцією М.І.Голянич. Івано-Франківськ: Сімик, 2011. 272 с.
7. Єрмоленко С.Я., Бибик С.П., Тодор О.Г. Українська мова. Короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів / за ред. С.Я.Єрмоленко. К.: Либідь, 2001. 224 с.
8. Іванишин В., Радевич-Винницький Я. Мова і нація: Тези про місце і роль мови в національному відродженні України. Дрогобич: Відродження, 1994. 78 с.
9. Клименко Н.Ф. Як народжується слово: Науково-популярне видання. К.: Рад. школа, 1991. 287 с.
10. Ковалик І.І. Вчення про словотвір. *Іван Ковалик. Вчення про словотвір: Вибрані праці*. Івано-Франківськ – Львів, 2007. Ч. 1. С. 21-169.
11. Кодухов В.И. Введение в языкознание. М.: Просвещение, 1979. 351 с.
12. Лурия А.Р. Язык и сознание / Под ред. Е.Д.Хомской. Ростов-на-Дону: Феникс, 1998. 416 с.
13. Масенко Л.Т. Мова і політика. К.: Соняшник, 2004. 276 с.
14. Мельничук О.С. Мова як суспільне явище і як предмет сучасного мовознавства. *Мовознавство*. 1997. № 2-3. С. 3-19.
15. Огієнко І. Наука про рідномовні обов'язки: Рідномовний катехізис для вчителів, робітників пера, духовенства, адвокатів, учнів і широкого громадянства. Факс. видання. К.: АТ «Обереги», 1994. 72 с.
16. Півторак Г.П. Походження українців, росіян, білорусів та їхніх мов. К., 2001.
17. Півторак Г.П. Деякі методологічні проблеми дослідження етно- і глотогенезу східних слов'ян. *Мовознавство*. 2010. № 2-3. С. 8-30.
18. Реформатский А.А. Введение в языкознание. М.: Классический ученик, 1996. 452 с.
19. Селігей П.О. Сучасне термінотворення: симптоми та синдроми. *Мовознавство*. 2007. № 3. С. 48-61.
20. Селігей П. Що нам робити із запозиченнями? *Українська мова*. 2007. № 3. С. 3-16; № 4. С. 16-32.
21. Сосюр Ф. де. Курс загальної лінгвістики / Пер. з фр. А.Корнійчук, К.Тищенко. К.: Основи, 1998. 324 с.
22. Сучасна українська літературна мова: Вступ. Фонетика / за заг. ред. І.К.Білодіда. К.: Наукова думка, 1969.
23. Українська мова. Енциклопедія / За ред. І.В.Муромцева. К.: Видавництво «Майстер-клас», 2011. 400 с.
24. Царук О.В. Кілька концептуальних зауважень до проблеми українського глотогенезу: (Проблеми походження мови). *Мовознавство*. 1998. № 4-5. С. 43-48.
25. Ющук І. Мова наша українська. К.: Просвіта, 2003. 234 с.

15. Інформаційні ресурси

Національна бібліотека України імені В.І.Вернадського:
<http://www.nbuv.gov.ua/>

«Мова інфо»: <http://www.mova.info/>

Словники на mova.info: <http://www.mova.info/Page.aspx?11=61>

Український лінгвістичний портал: <http://ulif.org.ua>

Великий тлумачний словник сучасної української мови онлайн:
<http://www.slovnyk.net/>

Українська Вікіпедія. Вільна енциклопедія:
http://uk.wikipedia.org/wiki/Головна_стаття

Онлайн-словники компанії «Медіалінгва» на Meti. Англійська, французька, німецька, іспанська мови. Понад 25 тематичних словників: <http://multilex.meta.ua/>

Українські неологізми: <http://words.volyn.net/>

Короткий словник лінгвістичних та перекладацьких термінів (Бик І.С.):
<http://www.franko.lviv.ua/faculny/intrel/tpp/glossary.htm>

Бібліотека «Ізборник». Наукові праці з мовознавства:
<http://litopys.org.ua/links/inmovozn.htm>

Лінгвістичний форум: <http://lingvoforum.net/>

Сайт Лінгвістичного музею Київського національного університету імені Тараса Шевченка: <http://www.langs.com.ua>

ПРОГРАМОВІ ВИМОГИ

з курсу “Вступ до мовознавства” для студентів філологічного факультету

1. Мовознавство як наука про мову. Значення мовознавства. Прикладна лінгвістика.
2. Місце мовознавства серед інших наук та його зв'язок з суспільними і природничими науками.
3. Методи дослідження мови. Синхронне та діахронне вивчення мов.
4. Суспільний характер мови. Біологічне й психічне в мові.
  5. Функції мови в суспільстві.
  6. Мова як засіб національного самозбереження.
  7. Мова і мислення.
  8. Мова як особлива знакова система.
  9. Мова і мовлення.
  10. Поняття про територіальні й соціальні діалекти.
  11. Поняття про структурно-функціональні стилі мови.
  12. Поняття структури мови і мовної системи.
  13. Рівні (яруси) мови. Розділи мовознавства.
  14. Функції елементів мовної структури.
  15. Три аспекти у вивченні звуків.
  16. Принципи класифікації звуків мови. Система голосних. Дифтонги, поліфтонги.
    17. Класифікація приголосних звуків.
    18. Наголос, його типи і функції.
    19. Такт. Енклітики й проклітики.
    20. Склад. Основні теорії складу. Види складів.
    21. Інтонація та її елементи.
    22. Позиційні та комбінаторні звукові зміни.
    23. Поняття про фонему. Інваріант і варіанти фонем.
    24. Поняття про систему фонем. Диференційні й інтегральні ознаки фонем. Фонологічні опозиції.
      25. Орфоепія. Основні правила української орфоепії.
      26. Походження й основні етапи розвитку письма.
      27. Графіка й алфавіт. Сучасний український алфавіт.
      28. Орфографія та її принципи.
      29. Слово як предмет лексикології.
      30. Лексичне значення слова. Мотивовані й немотивовані значення слів. Слова повнозначні й неповнозначні.
        31. Моносемія та полісемія. Типи переносних значень слів.
        32. Омонімія. Типи омонімів. Пароніми.

33. Синонімія. Табу й евфемізми. Антонімія.
34. Стилiстичне розшарування словникового складу мови. Лексика книжної мови. Розмовні слова. Просторiчна лексика, дiалектизми, професiоналізми і терміни; жаргонні й вульгарні слова.
35. Історичні зміни словникового складу мови. Архаїзми, історизми. Неологізми, оказіоналізми.
36. Основні шляхи збагачення словникового складу мови.
37. Лексикографія. Типи словників.
38. Граматична будова мови як предмет граматики. Основні одиниці граматичної будови мови: морфема, словоформа, словосполучення і речення.
39. Поняття морфеми. Морфема і морф. Типи морфем. Типи афіксів.
40. Морфемна будова слова. Історична змінність морфемної будови слова.
41. Реляційна і дериваційна функції афіксів. Поняття про словотвір (дериватологію).
42. Граматичне значення.
43. Синтетичні й аналітичні засоби вираження граматичних значень слів.
44. Граматична форма слова.
45. Поняття про граматичні категорії.
46. Частина мови як лексико-граматичні класи слів.
47. Перехід слів із одного лексико-граматичного розряду в інший.
48. Поняття про словосполучення. Синтаксичні зв'язки слів у словосполученнях.
49. Речення як основна комунікативна одиниця мови
50. Типи речень.
51. Проблема походження мови.
52. Об'єктивний характер законів розвитку мови. Основні процеси історичного розвитку мов: диференціація й інтеграція. Поняття про субстрат і суперстрат.
53. Мови міжнародного спілкування. Штучні міжнародні мови.
54. Генеалогічна класифікація мов світу. Основні сім'ї мов.
55. Типологічна (морфологічна) класифікація мов.
56. Політика й практика лінгвоциду в Україні. Рідномовні обов'язки громадянина.